

NOVRA: lippendienst aan kwaliteit

Hans Blokdijk

Op 17 december 1998 hebben het Koninklijk Nederlands Instituut van Register-accountants (NIVRA) en de Nederlandse Orde van Accountants-Administratieconsulenten (NOvAA) beide, zij het afzonderlijk, een algemene ledenvergadering gehouden.

Belangrijkste agendapunt op beide vergaderingen was de fusie tussen de twee publiekrechtelijke organisaties.

Het fusievoorstel is gemotiveerd met drie argumenten:

- de opleidingen tot Accountant-Administratieconsulent (AA) en tot Registeraccountant (RA) zijn steeds meer naar elkaar toegegroeid;
- AA's en RA's bedienen in toenemende mate dezelfde markt;
- de wettelijke bevoegdheden van AA's en RA's zijn gelijk.

Het eerste argument is een fictie; beide andere zijn nogal onvolledige waarheden.

Om met het laatste te beginnen: AA's hebben niet allen dezelfde wettelijke bevoegdheid als RA's. Deze betreft het recht verklaringen van getrouwheid af te geven bij jaarrekeningen van

grote en middelgrote ondernemingen. Om die bevoegdheid te verwerven moeten AA's aanvullende examens afleggen, met name in de leer der accountantscontrole.

Die bevoegdheid behoort tot de kern van het accountantsberoep: het vergroten van de geloofwaardigheid van door anderen verstrekte informatie, door daarbij verklaringen af te geven. Omdat de lezers van die verklaringen daarin niet kunnen zien of er voldoende deskundig werk is verricht om die verklaring af te geven, moet er enige waarneembare waarborg voor de kwaliteit worden geschapen. Dit is de enige rechtvaardigingsgrond voor het bestaan van een publiekrechtelijke organisatie van accountants.

De potentiële, vaak onbekende lezer van de accountantsverklaring wordt in accountantskringen vaak aangeduid als 'het maatschappelijk verkeer'. Dit is dus de eigenlijke door wetgeving te beschermen doelgroep van accountants; zoals de voorzitter van een Amerikaanse commissie (Trueblood) het omstreeks 1970 uitdrukte: 'The public is our client'. Daarvan waren Nederlandse accountants zich toen al een halve eeuw bewust.

Die 'client' is in het fusievoorstel echter geheel uit het oog verloren; als men, in het tweede argument, van 'markten' spreekt, doelt men niet op het publiek maar op de opdrachtgevers, wier uitingen op geloofwaardigheid moeten worden gecontroleerd. Dit ligt geheel in lijn met de ideeën van de voorzitter van het NIVRA, die zowel op de Accountantsdag 1998 als in een in het Financieele Dagblad van 2 oktober 1998 gepubliceerd interview heeft gezegd: 'Het bedrijfsleven is onze cliënt'. Dit is een cruciale, doch betreuenswaardige koersverlegging, die zeker niet door het gehele Nederlandse accountantsberoep wordt gedragen.

Prof. J.H. Blokdijk is directeur van J.H. Blokdijk Advies B.V. en adviseur van accountants en advocaten. Daarnaast is hij hoogleraar toegepaste accountantscontrole aan de Vrije Universiteit Amsterdam.

Als men de belangen van het publiek in het oog zou houden, zou de voornaamste zorg van accountantsverenigingen zijn dat degenen die over controlebevoegdheid beschikken en daaraan uiting geven door het dragen van een titel, ook werkelijk in staat zijn om die controles deugdelijk uit te voeren. Uit het fusievoorstel blijkt dit in het geheel niet; dat is erop gericht zo veel mogelijk leden van beide verenigingen van de titel 'registeraccountant' te voorzien, zonder zich te bekreunen om de kwaliteit.

Medio 1997 is in het zogenoemde MDW-rapport Accountancy gesteld, dat de overheid slechts de kwaliteit van wettelijk verplichte controles behoefde te regelen. De wettelijke controleplicht geldt voor jaarrekeningen van grote en middelgrote ondernemingen, van banken, verzekeringmaatschappijen en effecteninstellingen. Dit betekent dat een 'registeraccountant' in staat moet zijn tot een deugdelijke controle van jaarrekeningen van grote en middelgrote ondernemingen. Dit geldt overigens ook nu reeds.

Dit zal echter voor minder dan de helft van de door NIVRA en NOvAA beoogde populatie van het accountantsregister gelden. Lid van het NIVRA zijn onder meer enkele duizenden controllers die nog nooit een jaarrekening hebben gecontroleerd; ook interne accountants doen dit steeds minder, in elk geval buiten de financiële sector. Bij de NOvAA lijkt dit te gelden voor vermogensbeheerders, maar vooral voor degenen die via een overgangsregeling met een vederlichte aanvullende studie de controlebevoegdheid hebben verkregen, en nu zonder meer registeraccountant zouden worden.

Voorts hebben de laatste jaren veel jongelui een HEAO-AA-diploma behaald en meteen bij het verlaten van de schoolbanken de controlebevoegdheid meegekregen op grond van een paar tentamens, afgelegd bij docenten met veelal geen dag accountantservaring; de studiebelasting voor een registeraccountant is ongeveer twee keer zo zwaar! Blijkens het fusievoorstel wil men HEAO-AA-scholieren nog tot in 2002 de gelegenheid geven af te studeren om zich dan hun leven lang met de titel 'registeraccountant' te tooien.

Ten slotte kunnen ook vraagtekens worden gezet bij het streven van NIVRA-zijde om nog vóór de afloop van een wettelijke overgangstermijn in september 1999 zo veel mogelijk kandidaten in het accountantsregister ingeschreven te krijgen. Extra herkansingtentamens, met weer

stoomcursussen om lieden, in strijd met de bedoeling, voor de eerste maal aan zo'n tentamen te laten deelnemen, lokken een zodanige toestroom uit dat de kwaliteit niet verzekerd lijkt. Omdat het niet behalen van het laatste tentamen een vertraging van drie jaar kan betekenen, dreigt het gevaar dat vele handen over vele harten gestreken gaan worden.

Tot zover de schets van enige mogelijke deelpopulaties van het accountantsregister.

Als het maatschappelijk belang in aanmerking genomen zou zijn, zou men onderkend hebben dat het afficheren van een zo grote verscheidenheid van kwaliteit met één etiket ('registeraccountant') een schandelijke vorm van misleiding is. Wat nu dringend nodig is, is een sanering van het accountantsregister!

De problematiek komt ten dele voort uit de ongelukkige oplossing die meer dan dertig jaar geleden is gekozen met betrekking tot de titel. In feite is 'registeraccountant' een opleidingstitel, die men echter merkwaardigerwijze verliest als men niet langer lid mag of wil zijn van een vereniging, het NIVRA. Waar de maatschappij behoefte aan heeft, is een functietitel, zoals 'notaris'. Daarvoor moet 'registeraccountant' gereserveerd blijven; NIVRA en NOvAA moeten, al dan niet samen, maar een scala aan opleidingstitels verzinnen.

Het gehele fusievoorstel komt uitsluitend voort uit de behartiging van het eigenbelang van de leden. Eerdergenoemd MDW-rapport Accountancy stelt dan ook volstrekt terecht, dat een dergelijke belangenbehartiging geen doelstelling van een publiekrechtelijke organisatie behoort te zijn. De fusierende verenigingen beogen die doelstelling wel te handhaven.

Nu behoeft tegen die fusie geen principieel bezwaar te bestaan als het maar een privaatrechtelijke vereniging wordt. Het maatschappelijke belang dient dan te worden gewaarborgd door een Zelfstandig Bestuursorgaan (ZBO) dat onder meer het accountantsregister houdt, en de functietitel 'registeraccountant' slechts verleent aan degenen die voldoende opleiding hebben om de wettelijk verplichte controle van jaarrekeningen van grote en middelgrote ondernemingen en van overheidsrekeningen uit te voeren, en dit ook daadwerkelijk beroepshalve plegen te doen. Ook het Examenbureau dient onder dit ZBO te ressorteren.

teren, en niet onder het bestuur van de gefuseerde accountantsverenigingen; hetzelfde geldt voor de permanente educatie en de collegiale toetsing. De tuchtrechtspraak dient uiteraard zelfstandig te blijven.

Het voorgelegde voorstel is in wezen een politiek opruimingsrestant; het zou wellicht zinvol geweest zijn in 1993, bij de vorige herziening van de accountantswetgeving. Nu is het vooral bedoeld om de conclusies van het MDW-rapport *Accountancy af te weren*; deze conclusies zijn duidelijk geïnspireerd door het maatschappelijk belang, doch zijn enkele belangengroeperingen binnen het accountantsberoep onwelgevallig.

Het fusievoorstel is typerend voor het gedrag van belangenverenigingen in het moeras van het maatschappelijk middenveld, waar het maatschappelijk belang zelden op de eerste plaats staat.

Kwaliteit is iets moois, maar kennelijk vooral om lippendienst aan te bewijzen.

Nawoord: Op 17 december 1998 is het fusievoorstel NIVRA-NOvAA door de ledenvergadering van het NIVRA verworpen. Op 20 maart 1999 wordt het voorstel opnieuw voorgelegd aan de leden van het NIVRA.